

Konya Kent Merkezinin Şekillenmesinde İktidarın Sosyolojik Etkisi

Fatih SEMERCİ

Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, Türkiye,
fsemerci@erbakan.edu.tr

Merve BULANIK

Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya,
Türkiye, mrvblnk23@hotmail.com

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 13.08.2023

Kabul: 19.10.2023

Yayın: 29.12.2023

Anahtar Kelimeler:

Kent,
Kent Sosyolojisi,
İktidar,
Konya Kent Merkezi.

Kentlerin şekillenmesinde birçok etkenin yanında iktidar ilişkisi de etkili olmaktadır. İktidar sahibi kişilerin politik ve ideolojik yaklaşımlarını yansıtmaya istekleri, kentsel mekân düzenlemeleri ve yapıları inşa etmede doğrudan müdahalelerini kolaylaştırmıştır. Konya kent merkezi de tarih boyunca farklı iktidarların ideolojik müdahaleleriyle şekillenmiştir. Birçok medeniyete ev sahipliği yaparak günümüze ulaşan Konya kent merkezinin iktidar ideolojisiyle oluşan simgesel değerini koruyor olması bu çalışma kapsamında örneklem alan olarak seçilmesini sağlamıştır. Çalışmada Konya kent merkezinin geçmişten günümüze dönemsel olarak iktidar ideolojisiyle nasıl şekillendiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Konya kent merkezinin gelişimi ile alakalı literatür taranmış ve birçok çalışmaya ulaşılmıştır. Elde edilen verilere bakıldığında iktidar gücünün tarih boyunca kentsel alanların düzenlenmesinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Konya özelinde ise Cumhuriyet öncesi dönemde hâkimiyet sahibi medeniyetlerin dini, askeri ve kültürel yaşam tarzları doğrultusunda doğrudan erk gücü ile kenti şekillendirdiği gözlenirken Cumhuriyet sonrası yaşanan rejim değişikliği ve sonrasında ortaya çıkan planlama kararları iktidarın kent üzerindeki etkisinin yasal boyutlara taşındığını göstermektedir.

Sociological Effect of Potency on the Shaping of Konya City Center

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 13.08.2023

Accepted: 19.10.2023

Published: 29.12.2023

Keywords:

City,
Urban Sociology,
Potency,
Konya City Center.

Along with many factors, the power relationship is also effective in the shaping of cities. The desire of people in power to reflect their political and ideological approaches has led them to intervene directly in urban space arrangements and building structures. Konya city center has also been shaped by the ideological interventions of different powers throughout history. The fact that the city center of Konya, which has survived by hosting different civilizations, preserves its symbolic value created by the ruling ideology, has enabled it to be selected as a sample area within the scope of this study. In the study, it is aimed to determine how the city center of Konya has been shaped periodically from the past to the present by the ruling ideology. Looking at the data obtained, it has been concluded that the power of government has been effective in the regulation of urban areas throughout history. In the case of Konya, while it was observed that the dominant civilizations in the pre-Republican period shaped the city directly with the power of power in line with their religious, military and cultural lifestyles, the regime change after the Republic and the planning decisions that followed show that the effect of the power on the city has moved to legal dimensions.

Atıf/Citation: Semerci, F., Bulanık, M., (2023). Konya Kent Merkezinin Şekillenmesinde İktidarın Sosyolojik Etkisi, *Konya Sanat Dergisi*, 6, 42-56.

"This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)"

GİRİŞ

Kentler tarih boyunca iktidarı elinde tutan güç tarafından şekillenmiştir. Özellikle de iktidarların kendi kalıcılıklarının bir aracı olarak gördükleri kentlere müdahale etme istekleri, kentlerin iktidar ideolojileriyle şekillenmesine neden olmuştur. Çünkü tarihi yapılar ve mekânsal düzenlemeler bir meşrutiyet aracı ve simgesi olarak kabul görmüştür (Altınyıldız, 2009). Böylece kentler her zaman iktidar gücünün reform ve değişimlerinin birer yansıma alanları olmuştur. Konya kent merkezi bu bağlamda ele alındığında tarihsel, dinsel ve toplumsal değişimlerin biçimsel karşılıklarını barındırmıştır. Kent merkezi, Selçuklu Döneminde başkentlik yaptığı için dönemin siyasi değişimlerinin izlerini taşımaktadır. Çalışma kapsamında Konya kent merkezinin tarih boyunca iktidar sosyolojisi ışığında hangi kentsel değişimlere maruz kaldığı incelenmiştir. Konya kent merkezi ile alakalı “Konya Tarihi Kent Merkezinde Meydana Gelen Değişimlerin ‘Yerin Ruhu’ Kavramı Üzerinden Değerlendirilmesi”, “Konya Kenti’nin Planlama Tarihi ve Mekansal Gelişimi”, “Konya Vilayeti’nin İmarı ve Islahı Hakkında 9 Eylül 1980 Tarihli Bir Lahiya”, “Kentsel Planlama Sürecinde Konya Kent Formunun Gelişimi Üzerine Bir Araştırma” isimli birçok çalışma bulunmasına rağmen kent merkezinin şekillenmesinin iktidar sosyolojisi ışığında değerlendirilmesiyle alakalı bir araştırmanın olmayışı çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çalışmada öncelikle Konya kent merkezinin gelişimi ile alakalı literatür taranmış ve birçok çalışmaya ulaşılmıştır. Ardından kentlerin ortaya çıkışları, iktidar kavramı, kent sosyolojisi ve iktidar ilişkisi konularına kavramsal açıdan bakılmış daha sonra ise Konya kent merkezinin kuruluşundan günümüze geçirmiş olduğu mekânsal değişimler dönemsel olarak aktarılmıştır. Elde edilen veriler doğrultusunda Konya kent merkezi ile iktidarın sosyolojik etkisi değerlendirilerek sonuç bölümünde yapılan genellemeler ile çalışma sonlandırılmıştır.

Kentlerin Ortaya Çıkışı

Kent; zamana, mekâna ve topluma göre farklı anlamlar kazanan dinamik bir terimdir. Farklı tanımları incelendiğinde kentin artan nüfusla birlikte iş bölümüne sahip olduğu, ticaretin örgütlendiği ve medeni yaşam tarzının benimsendiği yerler olduğu ortak noktalarına varılmıştır (Kızılçelik ve Erjem, 1994).

Kentlerin ortaya çıkışı yerleşik düzene geçiş ile bağlaştırılsa da kentlerin sahip olduğu dini, siyasi, sosyal, ekonomik, toplumsal olanaklar her kentin oluşumunda farklı düzeyde etkiye sahiptir (Gülhan, 2019). Kartal’a göre kent, bir medeniyetin tüm dayanaklarını ve ilişkilerini yansıtan yerleşim yerleri iken Sencer ise kenti kendine özgü iş potansiyeli olan toplumsal hiyerarşisi ile yerleşik kültürü benimseyen çok nüfuslu yerleşim yerleri olarak açıklamaktadır (Kartal, 1978; Sencer, 1979).

Kentlerin ilkel köylerden nüfus artışıyla zaman içerisinde kent merkezlerine dönüştüğü iddia edilirken bir yandan da kent merkezlerinin ticaret/pazar yerleri etrafında şekillendiği görüşü savunulmaktadır. Ancak son yıllarda ortaya çıkan yeni arkeolojik bulgular kentlerin odak noktalarının ticaret ekseninde birlikte dini-törensel mekânlar etrafında da şekillendiği sonucunu doğurmuştur (Bookchin, 1999).

Eski Mezopotamya’da kentlerin şekillenmesinde ve toprağın teşkilatlanmasında temel unsur, politika olup kentler siyasi iktidarlar tarafından kurulmuş iken bağımsız siyasi ve hukuki düzene sahip Antik Yunan kentlerinde ise dini törenlerin etkisi ön plana çıkmıştır. Orta çağ kentlerinin kuruluşunda rahip ve soylular ile siyasi ve toplumsal yaşamın etkisi görülse de 10.yy’dan itibaren Avrupa’da yaşanan ticari gelişmeler kentlerin oluşmasındaki temel unsur olarak araştırmalara konu olmuştur (Karakas, 2001).

Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan kentleşme olgusu, kentlerin yeniden biçimlenmesine neden olurken kenti saran surların yıkılmasıyla da kentlerin büyüme ve yayılma sınırı ortadan

kalkmıştır. Mal, hizmet, sermaye, iletişim, teknoloji akışının yön verdiği kentlerin tanıtımındaki esas öge sanayi olarak güncellenmiş ve kentler günümüz manadaki halini almıştır (Koyuncu, 2011).

İktidar Kavramı

Farklı dillerdeki tanımları incelendiğinde “iktidar” kavramının yapabilirlik, gücü elde bulundurma, hükümet gibi benzer anlamlara geldiği görülmektedir (Apalı, 2021). Develioğlu; iktidar sözcüğünü yaptırım gücüne sahip olma, güç yetirme şeklinde açıklarken iktidar-güç ilişkisinde “gücü” iktidarı elinde tutan erkin sahip olduklarının soyut karşılığı olarak ifade etmektedir (Develioğlu, 1988).

Michel Foucault, iktidarın birey üzerindeki en somut örneği olarak hapishaneleri gösterirken (Demir Güneş, 2013) Bertrand Russell ise kavramsal açıklamasında iktidarı; “dinsel iktidar, hükümdar iktidarı, çıplak iktidar, düşünce iktidarı, devrim iktidarı ve ekonomi iktidarı” olmak üzere altı bölüme ayırmıştır. İnsan üzerindeki din etkisi gruplar halinde bulunan insanların cemaatlere dönüşmesini sağlarken ibadet ihtiyacı dini mimarinin şekillenmesine neden olmuştur. Tanrı-kral, padişah-halife gibi tarih boyunca ülke yönetimini elinde bulunduran iktidarların dini yönetici işlevlerine de sahip olması alınan kararlarda dinin etkisini kaçınılmaz hale getirmiştir. Bu süreçte yönetimi elinde bulunduran erk, yoğunlaştığı imar faaliyetleri ile güçlerini kalıcı hale getirmeyi amaçlamış ve yapılan birçok uygulamaya doğrudan müdahale etmiştir (Çalışlar,1999). Tekil veya demokratik hükümet iktidarlarında mimari kararların siyasi bir propaganda aracı olarak kullanılmasıyla birlikte iktidar sahibi kişilerin kentlerin kuruluşundan görkemli binaların yapımına birçok tasarımda baş aktör olarak rol aldıkları görülmüştür. Örneğin Paris kentinin planlamasında Baron Haussman’ın adı geçse de ana ulaşım aksları doğrudan III. Napolyon tarafından belirlenmiştir (Tümer, 1994). Russhell’e göre güç, zaman içerisinde iktidar haline gelirken kriz anında veya geri dönüşü olmayan karar esnasında çıplak güç haline dönüşmektedir. Çoğu zaman bir düşünce ürününün halk hareketi şeklinde ortaya çıkan devrimler, toplum yapılandırılmasında ve kentin yeniden biçimlendirilmesinde mimariye müdahale etmeyi gerekli hale getirmiştir. Örneğin Marsilya’da inşa edilen Saint Pierre Katedrali akılcılığın ve devrimin oluşturduğu akımların temsilcisi olarak dini iktidara karşı bir yapı olarak kurgulanmıştır (Çalışlar, 1999). Tanyeli, dinin yerini çalışma ve üretimin aldığı Bolşevik Devriminin ardından sanat ve mimarlık alanında yaşanan gelişmeleri olağanüstü bir atılım çağı olarak ifade etmektedir (Tanyeli, 1995). İktidarın gücünü gösterebilmesi için gerekli olan esas faktör para olduğundan ekonomi, çoğu sosyolog tarafından gücün sembolik karşılığı olarak görülmüştür. Russhell, ekonomik iktidarı açıklarken ekonominin gerekli durumlarda orduyu da yanına alarak topraklarda kimlerin kalacağını belirlediğini, ayrıca iktisadi gücün savaşlardan daha etkin olduğunu vurgulamaktadır (Zengin Çelik, 2019; Altundağ, 2020).

Kent Sosyolojisi ve İktidar İlişkisi

Toplumların ayrılmaz birer parçası olan kentler; din, sosyoloji, ekonomi, coğrafya, politika gibi değişik disiplinler ışığında incelenmiştir. Yakın döneme uzanan kent sosyolojisi K. Marx’dan M. Weber’e birçok sosyolog tarafından ele alınmıştır. Chicago okulunda kent sosyolojisi üzerine Park, Burgess ve McKenzie'n yaptığı çalışmalardan, kentin toplumun yaşam tarzı ile bir bütün olduğu ve toplumun birer yansıması olarak ele alınması gerektiği bilgisine ulaşılmıştır(Castells, 1980; Park, 1967).

18. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi ile toplumda kırsaldan kente yaşanan göçler, birincil ilişkilerin yerini ikincil tür ilişkilerin alması durumu ve üretim sisteminde meydana gelen değişimler sosyologlar tarafından çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu süreçte Tönnies “cemaat” ve “cemiyet” kavramları üzerinden değerlendirmelerde bulunurken Marx ise kenti üretim şekilleri üzerinden yani kapitalizm ile ilişkilendirerek açıklama yoluna gitmiştir (Marx ve Engels, 1999). Avrupa toplumlarını incelerken tek bir kent tanımı yapmaktan kaçınan Weber ise tüketici-üretici kent, kale-garnizon kenti ve politik kent gibi sınıflandırmalarda bulunarak toplumun gelişmişliği ile kent tipolojisi ilişkisi üzerine

açıklamalarda bulunmuştur (Weber, 1958).

Kentin kuruluşu ve gelişiminden ziyade kent hayatının insan kişiliği üzerinde yarattığı değişimi konu alan klasik sosyologlardan George Simmel, kentte insan ilişkilerinin çok karmaşık bir hal aldığını böylece insanların durmadan kendilerini geliştirmek zorunda kaldığını savunmaktadır. Simmel'e göre kent insanın aklıyla olduğu kadar parasıyla da egemen olacağı yer iken, insanın kişisel hayatını da gölgelemektedir. Emellerine ulaşmak isteyen insanların duygularıyla hareket ettikleri köy ortamından akıl ve düşünceleri ile hareket edecekleri kent ortamına geçmeleri gerekmektedir (Simmel, 1950).

Kentlerin gelişiminin bir merkezden çevreye doğru yayılarak gerçekleştiğini ekolojik bir yaklaşımla açıklayan Chicago Okulunun ünlü sosyologlarından Ernest W. Burgess, merkezi bir iş alanının bulunduğu ve zamanla insanlar ile kurumlar tarafından etrafa bir yayılımın olduğunu savunmuştur (Park, 1925). İç içe geçmiş eş merkezli dairelerle görselleştirilen bu yaklaşımda en içteki daire ticari işletmelerin yer aldığı merkezi iş alanı iken, ikinci kısımda yer alan geçiş bölgesinde iş alanları ile küçük ölçekli imalat grupları, üçüncü kısımda iş yerlerine en kısa sürede ulaşmak isteyen işçiler, dördüncü kısımda esnaf, memur, orta ve üst grupların yaşama alanları, son kısımda ise her gün kent merkezine uğrayan banliyö yerleşimleri bulunmaktadır (Burgess, 1925).

Bitki ve hayvanların çevreye yayılışlarından yola çıkarak kenti tanımlamaya çalışan Robert E. Park'a göre kent, belli bir bölgedeki halkı kapsayan bir mekanizmadır. Bu mekanizmanın merkezinde ticari kuruluş, iş ve eğlence mekânları yoğunlaşırken etrafında orta gelirli için yaşama mekânları ötelinde ise işçi sınıfa ait kenar mahalleler bulunmaktadır. Park; kenti ekolojik ve coğrafi örgütlenmesinin yanında ekonomik, nüfus, insan ilişkileri başlıklarıyla da ayrı ayrı ele almıştır (Park, 1925).

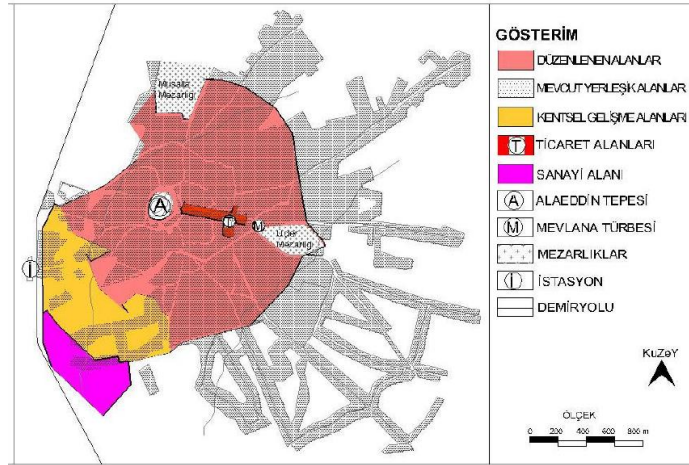
1960'larda yaşanan savaş karşıtı eylemler ve işçi protestoları ile marksizme bir yöneliş yaşanırken kent sosyolojisi üzerinde de yeni yaklaşımlar ve tartışmalar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde önemli yaklaşımları ile dikkat çeken Manuel Castells'e göre kent; ideolojik, siyasal-hukuksal veya ekonomik olarak ele alınmalıdır. Chicago Okulu'na çeşitli eleştiriler yönelten Castells kentsel sorunların siyasal politikalarından değil teknik planlamalardan kaynaklandığını savunmaktadır (Castells, 1977).

Konya Kent Merkezinin Gelişimi ve İktidar Etkisi

Anadolu'nun ortasında geniş bir vadi üzerinde yer alan Konya kentinde ilk yerleşim izleri MÖ. 6-8 yy. arasında Frigler döneminde görülmüştür. Önemli bir Frig kenti olan Konya, savunma amaçlı etrafı surlarla çevrili yuvarlak planlı bir kale kente dönüştürülmüştür (Durukan, 2001). Friglerin ardından Lidya, Pers, Bergama Krallığı gibi farklı medeniyetlerin hâkimiyeti altına aldıkları şehir, MS 395 yılında Roma İmparatorluğunun eline geçerek dini ve askeri bir Bizans kentine dönüşmüştür. Daha sonra -MS 7. yüzyılda- Muaviye orduları bölgeye hâkim iken 1071 Malazgirt Savaşı ile kent Selçukluların eline geçmiş ve Türk-İslam şehrine çevrilmiştir. Böylece Konya kenti, 1097 yılından 1308 yılına kadar Anadolu Selçuklu Devletine başkentlik yapmıştır (Alkan vd, 1985). Bizans Döneminde yalnızca Alâeddin Tepesi üzerinde bulunan yerleşim alanları Selçuklu Devleti zamanında tepeden etrafa yayılma göstermiş, Karamanoğulları Döneminde batıya, Osmanlı Döneminde ise kent merkezi önce doğu ardından da güney ve güneydoğu yönünde gelişmiştir (Ter ve Özbek, 2005; Kağnıcı, 2020). Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubat Döneminde idari, ekonomik, kültürel açıdan önemli gelişmeler yaşayan kentin fiziksel mekân şekillenmesinde büyümeler gözlenmiş ve bu büyümeler günümüze değin sürmüştür (Şekil 1) (Öcal, 2005).

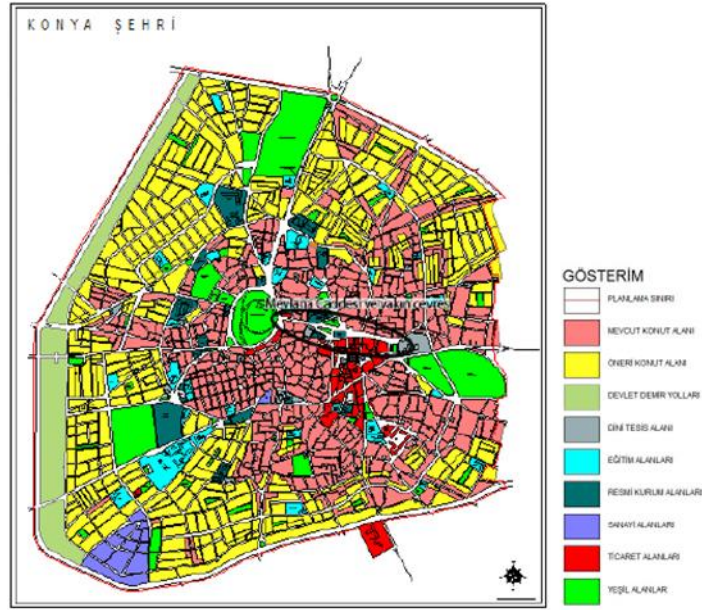

alina alınması iken demiryolu ve demiryolu istasyonunun varlığı kent merkezinin gelişim yönünün belirlenmesinde etkili olmuştur. Kent merkezinin yönetim, hizmet ve ticaret merkezi olarak Konya Çarşısı- Alâeddin Tepesi- Mevlana Müzesi üçgeni tanımlanmış ve yakın şehirlere bağlantı sağlayacak yeni çevre yolları planlanmıştır. Kentin fiziksel gelişimi kent merkezinden dışarılara doğru gidildikçe merkeze odaklanmış ışınsal akslar şeklinde büyümüştür. 816 ha alanı kapsayan imar planı ile geniş ve dağınık olduğu düşünölen mevcut durumun revize edilmesi ve yeni eklemeleri ile daha bütünleşik hale getirilmesi amaçlanmıştır (Kömürcüoğlu, 1947). Kısacası 1946 yılına ait imar planı ile tarihi kent merkezi etrafında gelişen kompakt bir form benimsenmiş ve kent batı yönünde büyümüştür.

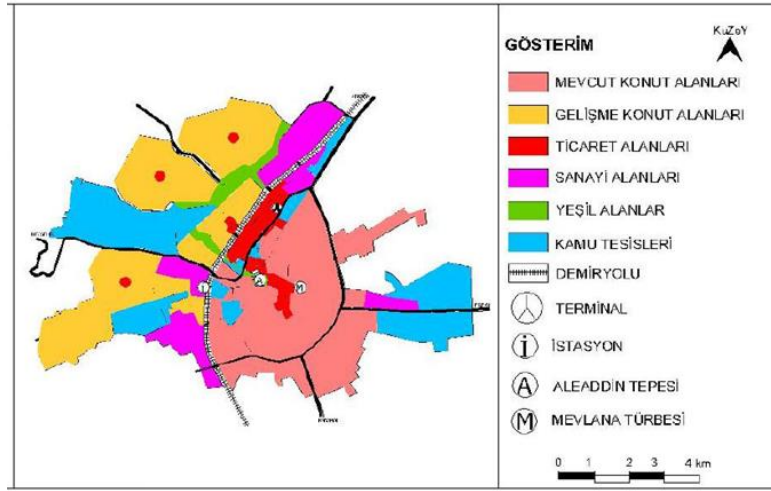
Şekil 2. 1946 Konya imar planı ve kentsel arazi kullanım şeması (Yenice, 2012).

1946 yılı imar planında ön görölen mekânsal ve demografik gelişme hedeflerinin aşılması, 1950'lerde yoğunlaşan kentleşme ile şehirlerde çalışma ve barınma ihtiyacı artışının yaşanması gibi durumlar yeni imar planlarının hazırlanmasını tetiklemiştir. Bu doğrultuda Konya kent merkezi için mimar Ferzan ve Leyla Baydar tarafından 1954 yılında yeni bir imar planı hazırlanmıştır (Şekil 3). Ancak bu imar planı 1946 yılı imar planının revize edilmiş halinden öteye gidememiştir (Güreşçi, 2011). İmar planı kapsamında kent merkezinin batı ve kuzey batı bölgelerinde yeni konut bölgeleri tasarlanırken Alâeddin Tepesi-Mevlana Müzesi arasındaki ticaret bölgesi desteklenmiş ve kent merkezinin güneydoğu bölgesine günümüzde 'Eski Garaj' olarak bilinen şehirlerarası otobüs terminali önerisi getirilmiştir (Baydar ve Faysal, 1954). Terminal alanı önerisi ve yer seçimi kentin güney yönünde de gelişmesini sağlamıştır.

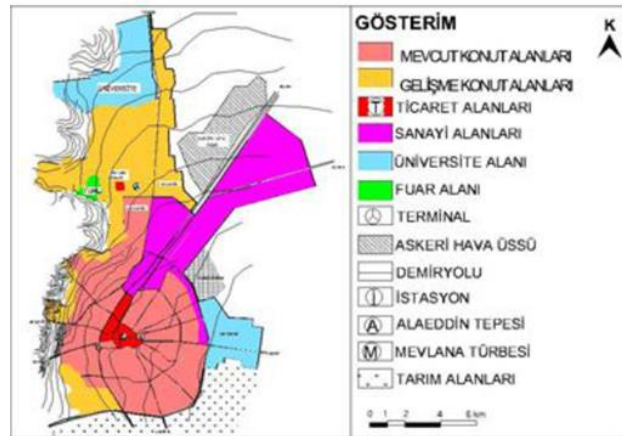
Şekil 3. 1954 Konya nazım imar planı (Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

1960'lerden sonra sanayi sektöründe yaşanan gelişmelere bağlı olarak Konya kent merkezinin batı yönünde gelişmesini öngören imar planı hazırlanmıştır. Ancak kent merkezinin imar planından bağımsız bir şekilde doğu ve güney yönlerinde gelişme göstermesi yeni bir imar planı hazırlamasını gerekli kılmış ve dönemin yöneticileri bu konuda İller Bankasına başvurmuştur. 1965 yılında İller Bankası tarafından düzenlenen yarışma sonucunda 2.380 ha alan için yeni imar planının hazırlanması sorumluluğu mimar kökenli şehir plancısı Yavuz Taşçı ve ekibine verilmiştir. Taşçı ve ekibi tarafından hazırlanan imar planı doğrultusunda kent trafiğini aksattığı gerekçesi ile otogar alanının taşınması kararına varılmıştır (Taşçı ve Berksan, 1968). Kentin gelişim aksının kuzey ve batı yönüne kaydırılması amaçlanmış bunun için ise yeni otogar ve üniversitenin kuzeye yapılması planlanmıştır. Ayrıca ticaret alanlarının taşınması ile Mevlana Caddesi üzerinde yaşanan yoğunluğun azaltılması da öngörülen kararlar arasında yer almıştır (Yenice, 2005). 1985 yılına kadarki dönemi kapsayan 1965 yılı imar planı ile 1950 sonrası ortaya çıkan sanayi kentleri kavramı üzerinden yola çıkılarak sanayi sektörüne geçiş ve sanayi bölgelerinin kurulumu desteklenmiştir. Tarihi kent merkezinin yeni mekânsal gelişmeleri karşılamada yetersiz kalması sonucu ilk kez 1965 yılı imar planında yeni bir kent merkezi önerisi getirilmiştir. Bu doğrultuda Alâeddin Tepesinin kuzey batısında kültür-ticaret-yönetim işlevlerini kapsayan yeni bir kent merkezi tasarlanmış ayrıca tarihi ve yeni kent merkezinin yeşil koridorlar ve yaya aksları ile bütünleşmesi amaçlanmıştır. Ancak bu tasarı kararı uygulanmamıştır (Yenice, 2012). 1974 sonrası yapılan ilave çalışmalar ile ihtiyaç duyulan barınma ve sanayi yapıları kentin kuzeyinde lineer bir şekilde devam ettirilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. 1965 Konya imar planı (Yarışma Projesi) ve kentsel arazi kullanım şeması (Yenice, 2012)

1965 yılı imar planından 1980'li yıllara kadarki süreçte kent merkezinin mekânsal gelişimi ihtiyaçlar doğrultusunda ek çalışmalar ile desteklenmiştir. İlave planlar ile özellikle de yasadışı konut üretiminin önüne geçilmesi ve sanayi bölgelerinin yer seçimine öncelik verilmesi amaçlanmış bu doğrultuda "Gecekondu Önleme Bölgesi" olarak belirlenen alanlara yeni konut düzenlemeleri getirilmiştir. Bu dönemde hem konut hem de sanayi bölgelerinin yapımında ek planlamalar ile etaplamalar yapılarak imar planları hayata geçirilmiştir. Parçalı planlama yaklaşımı ile uygulanan çalışmalar, bütüncül planlama yaklaşımı açısından uygun olmasa da alanın ve planlamaların kapsamı bu durumu zorunlu hale getirmiştir (Taşçı, 1999). Bu sürecin ardından sanayi alanlarının ve üniversitenin kent saçaklarında kurulması bu bölgelerde konut ihtiyacını arttırırken, yeni odak noktaları etrafında alt merkezlerin kurulmasını gerektirmiş ve yeni bir imar planının hazırlanması konusu gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda hazırlanan yaklaşık 128.600 hektar'lık alanı içine alan çevre düzeni planı, 1984 yılında yürürlüğe girmiştir. 1984 yılı imar planında da kent merkezinin gelişim yönü olarak kuzey yön tercih edilirken, gerekçe olarak güney bölgede verimli tarım arazilerinin varlığı, doğu ve batı kısmının ise jeolojik açıdan yerleşime daha az elverişli olduğu belirtilmiştir. 1984 yılı imar planında geleneksel ticaret bölgesinin dışına çıkarak çok merkezli bir kent modeli geliştirmek ve tarıma dayalı ekonominin sanayiye kaydırılmasını sağlamak ana hedefler olarak belirlenmiştir (Şekil 5) (Osmanlı, 2009).

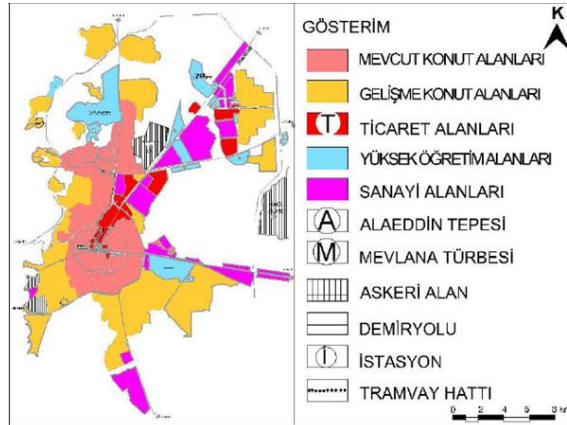

Şekil 5. 1984 Konya çevre düzeni planı ve kentsel arazi kullanım şeması (Yenice, 2012)

1990'lı yıllara gelindiğinde kent merkezinin mekânsal gelişim yaklaşımında daha çok ıslah edici planlama kararlarını içeren imar planları hazırlanmıştır. Daha önceki imar planlarına da konu olan kaçak yapılaşmaların önlenmesi konusu burada da kararlılıkla üzerinde durulan konular arasında yer almış birçok bölgesel ıslah imar planı hayata geçirilmiştir. Bu dönemde üzerinde önemle durulan planlama kararlarından biri de kültür ve tabiat varlıklarını koruma planları olmuştur. 2009 yılında yürürlüğe giren tarihi kent merkezini koruma amaçlı imar planı ile koruma, yenileme ve restorasyon çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Mert ve Öcalır, 2020).

Konya kenti, 1984 yılında çıkan Büyükşehir Belediye Kanununun ardından 1989 yılında büyükşehirler arasına dâhil olmuş ve bu doğrultuda 1999 yılında ilk büyük kent planı kabul edilen Nazım İmar Planı hazırlanmıştır. 2020 yılı hedef alınarak hazırlanan bu planda denetimsiz konut gelişme alanları ve bunların tarım alanları üzerinde yarattığı tehdittin azaltılması, sanayi alanlarının geliştirilmesi, uluslararası ulaşım ağlarının kurgulanması, küresel çapta hizmet verebilecek otel ve kongre merkezlerinin tasarlanması gibi konular üzerinde durulmuş kentin metropoliten düzeye ulaştırılması amaçlanmıştır (Taşçı, 1998). Selçuk Üniversitesi ve yakın çevresi, Ankara-Aksaray yolu üzerinde yer alan kuzey-kuzeybatı koridoru, Konya-Ereğli ve Konya-Karaman karayollarını içeren güney koridoru 1999 yılı imar planı kapsamında üç alt gelişim bölgesi olarak belirlenmiştir. Çok merkezli kent modelinin benimsendiği 1999 yılı imar planı ile konut ve hizmet alanları ile bütünleşik sanayi bölgeleri planlanmıştır. Ayrıca bu plan kapsamında ulaşım sisteminde yeni kurgulamalar yapılarak Ereğli yolu üzerinde uluslararası bir havaalanının yapılması ve kentin batısından güneyine bağlantı sağlayacak yeni bir çevre yolu önerisinde bulunulmuştur (Şekil 6)(Sever, F.S ve Sever, Ö.F, 1998).

Şekil 6. 1999 Konya nazım imar planı ve kentsel arazi kullanım şeması (Yenice, 2012).

2000'li yıllara gelindiğinde Konya kent merkezinin fiziksel gelişimi noktasında kentsel dönüşüm ve yenileme kararları ön plana çıkmıştır. Kent merkezinde yer alan atıl alanların dönüşümü ve/veya yenilenmesi planlanırken peyzaj düzenlemeleri ile kamusal alanların artırılması amaçlanmıştır. Alaeddin Tepesi-Mevlana aksının tarih boyunca sahip olduğu ticaret ve turizm işlevlerini koruyarak devam ettirmesi ayrıca Mevlana Türbesi ve çevresinin bütün kabul edilerek korunması gerektiği kararları kabul edilmiştir (Konya Büyükşehir Belediyesi, 2016).

DEĞERLENDİRME

Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, Konya ile alakalı yazısında Selçuklu Sarayında yer alan idarecilerin kararlarının kentte farklı boyutlarda değişime yol açtığına dikkat çekmiştir. Bu değişim ve dönüşümlerin günümüz de dahi mahalli yerel yöneticiler ve idarecilerce devam ettiğini savunmaktadır (Ünver, 1897).

Selçuklu Döneminde devlet adamları kent merkezinde ve dışında yaptırıkları cami, mescit, han, hamam gibi yapılar ile imar faaliyetlerinin doğrudan yönlendiricileri olmuşlardır. Dönem yapılarında yer alan kitabelerde yapıların kimler tarafından kimin adına yaptırıldığı bilgilerinin yer alması, siyasi ideolojinin kentsel mekânın şekillenmesinde belirleyici rol oynadığının açık delili olmuştur. Konya tarihi kent merkezinde yer alan mimari eserlerin dönemin devlet adamları tarafından yaptırılarak kent dokusunun şekillenmesine katkı sağladığı görülmektedir (Hacıgökmen, 2012). Özellikle de iç kale ve kuzeyinde yer alan yapıların doğrudan iktidar gücü ile inşa edildiği, S. Redford'un "Selçuklu kentlerinde, emirlerin ve sarayın diğer üyelerinin evleri, bulgular kıt olmasına rağmen hisarın hem içinde hem de çevresinde yer almış olmalıydı. ...Konya'da ise emirlerin evleri iç kalenin hemen dışında ya da kuzeyinde, oradaki surların üstündeki kule köşkünün görüş açısının içinde idi. ...Saray eşrafı ve sultanın fiziksel yakınlığına ilaveten, kent içindeki ve kent çevresindeki yerlerde, peyzaja ilişkin unsurların birbirlerine nüfuz etmesi söz konusuydu." sözlerinden anlaşılmaktadır (Redford, 2008).

Osmanlı Döneminde ise ihtisap ağalığı kuruluncaya kadar şehirlerin imar edilme görevi vali, sancakbeyi ve kadılara verilmiştir. Bu yöneticiler hem o bölgede devleti temsil etmiş hem de imar faaliyetlerinin yapılmasından sorumlu olmuşlardır. Daha sonra ise belediyeçilik görevine karşılık gelen ihtisap ağalığı kurulmuştur (Ulusoy ve Akdemir, 2004). Kurulan bu idari sistemde birer siyasetname özelliği gösteren layihalar ile vilayetlerin bayındırlık ve imar planlamaları bazen merkezde bazen de taşradaki uzmanlara hazırlatılarak yöneticilere ulaştırılmıştır. Konya vilayeti için de hazırlanan layihalar ile kentin sağlık, eğitim, ticaret, üretim, ulaşım, imar işleri ile alakalı mevcut durum tespitleri yapılmış ve yöneticilerin direktifleri doğrultusunda kentsel gelişmeye yönelik planlamalar hazırlanmış ve hayata geçirilmiştir (Muşmal, 2007) (Koçer, 2019). Konya lahiyalarında yer alan konu başlıkları içerisinde ön plana çıkan esas mesele ise bayındırlık ve imar işleri olmuştur. Osmanlı Devleti'ndeki merkez-taşra ilişkisi doğrultusunda Konya vilayet idarecileri de kentin daha ileri seviyelere taşınabilmesi adına kentle alakalı ihtiyaçları belirlemiş, talepleri merkeze bildirmişlerdir. Merkez, teşkilatın yükünü azaltmak adına 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi'nin ardından Konya kent merkezinin fiziksel gelişimine yönelik her karar vali tarafından atanan belediye reisinin başkanlığındaki belediye meclisi kararı ile alınarak uygulanmıştır (Önder, 1954).

Konya'da ilk belediye teşkilatı 1868 yılında kurulmuşken ülke genelinde bayındırlık işlerinin tek merkezde toplanması amacıyla 1930 yılında 1580 sayılı Belediyeler yasası çıkarılmıştır. Cumhuriyet'in çok hızlı gelişim gösteren kentleri arasında yer alan Konya kentinin ilk şehir planı, 1942 yılında Belediye Başkanı Şevki Ergül tarafından yaptırılmıştır. 1963-69 yıllarında Belediye Başkanlığı yapan Ahmet Hilmi Nalçacı, modern bir şehir oluşturma noktasında kendi adı ile anılan Nalçacı Caddesi ve yaptırdığı çağdaş otogar projesi ile örnek bir belediyeçilik sergilemiş ve tarihteki yerini almıştır. Ahmet Hilmi Nalçacı'nın 1967'de hazırlattığı Nazım İmar Planı, Konya kent merkezinin daha sonraları kuzey istikametinde gelişip bugünkü Selçuklu bölgesinin gelişimine temel oluşturmasına sebep olmuştur (URL-2). 1980'li yılların ardından imar uygulamaları merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere bırakılmaya başlanınca kentlerin mekânsal değişim ve gelişim kararları belediyelerce hazırlanan imar planları ile şekillenmeye başlamıştır. İmar planlamasının kavramsal açıklamasında yerleşim alanlarının geleceğine yönelik kararları vermelerinde bölgede yaşayanların yararını gözetmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Turgut, 2012). Bu durum kanun kapsamında kentlerin mekânsal gelişimlerinin kamu yararı gözetilerek oluşturulması gerektiğinden bahsetse de iktidar sahibi gücün istekleri doğrultusunda gerçekleşen uygulamalarla karşılaşmaktadır. 1988 yılında büyükşehir statüsü kazan Konya kentinin ilk Büyükşehir Belediye Başkanı Ahmet Öksüz; ikinci organize sanayi sitesini kurmuş, kentte istimlaklar sonucu parsellemeler yapmış ve yeni belediye binasını hizmete açarak adından bahsettirmiştir. 1989-99 yılları arasında belediye başkanlığı görevi yapan Doç. Dr. Halil Ürün kent merkezine yönelik aldığı kararlar ile Konya kentini dünyanın en başarılı sekizinci belediyesi yaparken kendisi ise uluslararası düzeyde belediyeçilik ödülleriyle layık görülmüştür. 2017-2018 yıllarına gelindiğinde belediyeçilik görevini üstlenen Tahir Akyürek, kent merkezinin ulaşım master planını revize ederek kentin erişimi üzerine çalışmalarını yoğunlaştırmıştır (URL-2). 2018 yılından bu yana ise millet bahçesi, yeni sanayi sitesi, kentsel dönüşüm gibi farklı projeleri ile belediye başkanlığı görevini Uğur İbrahim Altay yürütmektedir (URL-3).

SONUÇ

Toplumsal yaşamda iktidarların ideolojik yansımalarını içeren kentler, tüm siyasi olgular ve hâkim ülkü etrafında eklemlenerek gelişim ve değişimler yaşamaktadır. Her yeni iktidarın eski siyasi gücün izini silme ve kendi meşrutiyetlerini toplumsal belleğe kazıma amaçları, kentsel mekânlar ve yapıların siyasi dönüşümlerle paralel değişimlere uğradığını göstermektedir. Türkiye’de de iktidarların kalıcılığı ve gücünün en iyi yansımaları kentsel mekân düzenlemeleri üzerinden okunabilmektedir. Bizans’tan Osmanlı’ya farklı medeniyetlerin iktidarlığı altında siyasal gücün mekânsal karşılığını barındıran Konya kent merkezi, dini, askeri ve siyasi merkez olma özelliği ile dikkat çekmektedir. Hem tarihselliği hem de geçmiş iktidarların siyasi yaklaşımlarını yansıtan Konya kent merkezi, dönemsel olarak iktidar ve ekonomi birlikteliği ile değişimlere uğramıştır. Konya kent merkezinin fiziksel gelişiminde önceleri iktidarı elinde bulunduran erk doğrudan müdahale etme imkânı bulunurken Cumhuriyet sonrası yaşanan rejim değişikliği ve buna bağlı yerel yönetim anlayışında meydana gelen değişimler, değişikliklere yasal sınırlandırmalar getirmiş; ancak dolaylı olarak da olsa iktidarın isteği mekânsal düzenlemeye yansımış ve yansımaya devam etmektedir.

Yazar Katkıları

Fatih SEMERCİ: Konunun belirlenmesi, kavramsal çerçeve ve makalenin yazımı, analiz ve değerlendirme, kontrol, **Merve BULANIK:** Konunun belirlenmesi, kavramsal çerçevenin oluşturulması, literatür taraması ve makalenin yazımı.

Finansal destek beyanı: Yazarlar bu çalışma için finansal destek beyan etmemiştir.

Çıkar çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Alkan, A. & Dülgerler, O.N. & Kulu, H. (1985). Bir Türk-İslam Şehri Olarak Konya. İslam Mimari Mirasını Koruma Konferansı, İstanbul.
- Altınyıldız, N. (2009). İmparatorlukla Cumhuriyet Arasındaki Eşikte Siyaset ve Mimarlık. Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Muhafazakârlık, Cilt 5, s.179-186, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Altundağ, N. (2020). İdeolojilerde İktidar-Mekan İlişkisi. İnönü Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Malatya.
- Apalı, Y. (2021). Michel Foucault’da İktidar ve Güç. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 5 (2), 290-304. DOI: 10.31200/makuubd.984887.
- Baydar, F. & Baydar, L. (1954). Konya İmar Planı İzah Raporu.
- Bookchin, M. (1999). Kentsiz Kentleşme, (Çev: Burak Özyalçın), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Burgess, E. W. (1925). The Growth of The City", The City, ed.by Park-Burgess-McKenzie, Proceedings of the American Sociological Society, Cilt XVIII, s. 85-97.
- Castells, M. (1980). Theory and Ideology in Urban Sociology, C.G Pickvance (ed.); Urban Sociology: Critical Essays, Tavickstock Publ., London, 1980 içinde s. 61.
- Castells, M. (1977). The Urban Question, Trans, by Alan Sheridan, Edward Arnold, London.
- Çalışlar, H. (1999). Mimaride Güç ve İktidarın Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Demir Güneş, C. (2013). Michel Foucault’da Söylem ve İktidar. Kaygı. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, (21), 55-69. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/kaygi/issue/27372/288052>
- Develioğlu, F. (1988). Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Aydın Kitapevi, İstanbul.
- Durukan, A. (2001). Selçuklular Öncesinde Konya, Gez Dünyayı Gör Konya’yı, Yapı Kredi Kültür ve Sanat yay., İstanbul.
- Gülhan, S. T. (2019). Toplumsal Mekân ve Düşünümsel bir Kent Sosyolojisinin İnşası: Bourdieucülüğün Mekâna Müdahalesini Sorunsallaştırmak. İDEALKENT, 10 (26), 83-127. DOI: 10.31198/idealkent.531534.
- Güreşçi, E. (2011). Kırsaldan Kente Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma: Kemalpaşa İspir Örneği, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(4), 107-122.
- Hacıgökmen, M. A. (2012). Türkiye Selçuklu Sultanlarının Kitabelerde Geçen Bazı Unvanları ve Bunların Selçuklu Siyasetine Yansımaları, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 173- 190.
- Kağnıcı, N. (2020). Konya Alâeddin Camii Mihrap Yüzeyindeki Selçuklu Sülüsü Yazıların Hat Sanatı Açısından Değerlendirilmesi. Konya Sanat, (3), 79-94. DOI: 10.51118/konsan.2020.6.
- Karakaş, M. (2001). Tarihsel Gelişim Sürecinde Kent Kısıtlı Tarihsellik Anlayışı Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 3, Sayı:1.
- Kartal, S. K. (1978). Kentleşme ve İnsan, TODAİE Yayınları, No: 175, Ankara.
- Kızılçelik, S. & Erjem, Y. (1994). Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü, Attila Yayınları, Ankara, s.248
- Koçer, D. N. (2019). Türkiye’de “Kamu Diplomasisi’nin Kurumsallaşması: Matbuat İdaresi’nden İletişim Başkanlığı’na. Konya Sanat, (2), 87-102. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ks/issue/51109/658702>.
- Konya Büyükşehir Belediyesi, (2016). 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı, Egeplan Modül Planlama İş Ortaklığı, Konya.
- Koyuncu, A. (2011). Sosyoloji Kuramlarında Kent. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 0 (25), 31-56. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/sefad/issue/16467/171819>
- Kömürcüoğlu, A. (1947). Konya İmar Planının Son İzah Raporu Hülasası, Arkitekt Dergisi 4(16),14-17,

Cumhuriyet Matb., İstanbul.

- Kuş, A. (2012). Konya Bedesteni, Akademik Sayfalar Dergisi, 12(12),184-190.
- Marx, K. & Engels, F. (1999). Alman İdeolojisi, Çev. S. Belli, 4. baskı, Sol Yayınları, Ankara.
- Mert, K. & Öcalır, E. V. Konya'da Bisiklet Ulaşımı: Planlama Ve Uygulama Süreçlerinin Karşılaştırılması, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi, vol. 27, no. 1, pp. 223-240, 2010, Accessed: 00, 2020. [Online]. Available: http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2010/cilt27/sayi_1/223-240.pdf.
- Muşmal, H. (2008). 1867 Konya Çarşısı Yangını ve Etkileri Üzerine Bir İnceleme Denemesi, C.Ü. Sosyal Bilimleri Dergisi Mayıs 2008 Cilt : 32 No:1 97-116.
- Muşmal, H. (2007). Konya Vilayetinin Islahı ve İmarı Hakkında 9 Eylül 1880 Tarihli Bir Layiha. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi, 17 s.119-134.
- Odabaşı, A. S. (1998). 20. yüzyıl başlarında Konya'nın görünümü. TC Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü.
- Osmanlı, N. (2009). Yeni Büyükşehir Belediyesi Yasasının Kent Mekânsal Planlamasına Etkileri: Konya Örneği. <https://www.academia.edu/40440596/>.
- Öcal, T. (2005). Konya Şehir Yerleşmesinin Selçuklulardan Günümüze Tarihi Araştırması, Kastamonu Eğitim Dergisi, 1(13), 241-254.
- Önder, M. (1954). Konya Belediye Reisleri, Yeni Konya, S. 1684.
- Park, R. E. (1925). The City, University of Chicago Press, Chicago.
- Park, R. E. (1967). On Social Control and Collective Behavior, Chicago: Chicago University Press, 1967.
- Redford, S.& Leiser, G. (2008). Taşa Yazılan Zafer Antalya İçkale Surlarındaki Selçuklu Fetihnâmesi, Victory Inscribed The Seljuk Fetihnâme on the Citadel Walls of Antalya, Turkey, Antalya.
- Sencer, Y. (1979). Türkiye'de Kentleşme, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sever, F.S. & Sever, Ö.F. (1998). Konya Büyükşehir Belediyesi Çevre Düzeni Revizyon Nazım İmar Planı Sosyo-Ekonomik Araştırma Raporu. Ankara: Taşçı Mimarlık ve Planlama Atölyesi.
- Simmel, G. (1950). The Stranger, (In.) The Sociology of Georg Simmel, Translated K. Wolff, The Free Press, New York.
- Tanyeli, U. (1995). Sovyet Modernizminin Doğuşu ve Ölümü Üzerine, Arredemento Dergisi, Sayı:75.
- Taşçı, Y. & Berksan, H. (1968). 1/5000 ve 1/1000 Ölçekli İmar Planı İzah Raporu.
- Taşçı, Y. (1998). Kon-Plan 2020; Konya 2020 Nazım Plan Revizyonu Raporu (Birinci Kısım), Ankara: Taşçı Mimarlık ve Planlama Atölyesi.
- Taşçı, Y. (1999). Konya 2020 Nazım Plan Revizyon Açıklama Raporu, Ankara: Taşçı Mimarlık ve Planlama Atölyesi.
- Ter, Ü. & Özbek, O. (2005). Kent Merkezlerinin Oluşumunda Alansal Gömülülük: Konya Tarihi Kent Merkezi, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 4(20), 527-536.
- Turgut, K. (2012). Belediyelerde İmar Planı Değişikliği Uygulamaları ve Denetimi, Çukurçayır ve Tekel A. (Ed.) Yerel ve Kentsel Politikalar Konya, Çizgi Kitabevi: 379-412.
- Tümer, G. (1994). Deli Petro'nun Mimarlığı ve Şehirciliği Üzerine, Arredemento Mimarlık Dergisi, Sayı:4.
- Ulusoy, A. & Akdemir, T. (2004). Mahalli İdareler Maliyesi, Seçkin Yay., Ankara, s. 149.
- Uysal, M. & Ersöz, Z. R. & Fazla, İ. A. (2019). Konya Tren Garı Yerleşkesi Tarihi Lokomotif Deposu İçin Bir Yeniden Kullanım Önerisi. Konya Sanat, (2), 67-86. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/ks/issue/51109/647389>.
- Ünver, S. (1897). Yetmiş Yıl Önce Konya. <https://belleten.gov.tr/tam-metin-pdf/3130/tur>.
- Yenice, M. S. (2005). Kentsel Planlama Sürecinde Konya Kent Formunun Gelişimi Üzerine Bir Araştırma,

Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Yenice, M. S. (2012). Konya Kentinin Planlama Tarihi ve Mekânsal Gelişimi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 28(4), 343-350.

Zengin Çelik, D. (2019). Kent Mekânının Politik Bir Meta Olarak Keşfi. Gösteriler ve Karşı-gösteriler. Galatasaray Üniversitesi, İletişim Fakültesi. İletişim özel sayı: 4. DOI:10.16878/gsuilet.542335.

Weber, M. (1958). The City, Illinois: Glencoe Free Press.

URL-1. “Konya’da Atlı Tramvay” <https://tr.pinterest.com/pin/448389706624113199/> (Erişim Tarihi: 12.06.2023).

URL-2. “Konya Belediye Başkanları” <https://www.pusulahaber.com.tr/osmanlidan-gunumuze-konya-belediye-baskanlari-1429177h.htm>

URL-3. “Konya Büyükşehir Belediyesi Projeler” <https://www.konya.bel.tr/proje>

EXTENDED ABSTRACT

Throughout history, cities have been shaped by the power in power. In particular, the desire of the powers to intervene in the cities, which they see as a means of their own permanence, has caused the cities to be shaped by the ideologies of power. Because historical buildings and spatial arrangements have been accepted as a tool and symbol of constitutionalism (Altınyıldız, 2009). Thus, cities have always been the reflection areas of the reforms and changes of the ruling power. When the city center of Konya is considered in this context, it has harbored the formal equivalents of historical, religious and social changes. Since the city center was the capital during the Seljuk period, it bears the traces of the political changes of the period. Within the scope of the study, it is examined which urban changes Konya city center has been subjected to in the light of the sociology of power throughout history.

In the study, first of all, the literature on the development of Konya city center was reviewed and many studies were reached. Then, the emergence of cities, the concept of power, urban sociology and the relationship between power were examined from a conceptual point of view, and then the spatial changes that Konya city center has undergone since its establishment were periodically transferred. In line with the data obtained, the sociological effect of power on Konya city center was evaluated and the study was concluded with the generalizations made in the conclusion section.

This study, which focuses on the history and urban development of Konya, deals with the developments in different periods. The effects of the statesmen of the Seljuk and Ottoman periods on the city, reconstruction activities, the works built by whom and for what purpose are discussed. In addition, the role of political ideology in shaping the urban space, the zoning process of cities in the Ottoman period and the role of state representatives, municipalism and zoning activities in Konya's history, urban planning in the Republican period starting from the first municipal organization established in 1868, examples of municipalism, efforts to create a modern city, leaving zoning practices to local governments, projects and duties of Metropolitan Mayors, revision of the transportation master plan of the city center, urban transformation projects. In the study, the urban change and development processes of Konya throughout history, the role of the state, administrative regulations and municipal activities are discussed.

As a result; cities, which contain the ideological reflections of the governments in social life, experience development and changes by articulating around all political phenomena and the dominant ideal. The aim of each new government to erase the traces of the old political power and engrave their legitimacy in the social memory shows that urban spaces and structures undergo changes in parallel with political transformations. In Turkey, the best reflections of the permanence and power of the governments can be read through urban spatial arrangements. Konya city center, which hosts the spatial equivalent of political power under the rule of different civilizations from Byzantine to Ottoman, draws attention with its feature of being a religious, military and political center. The city center of Konya, which reflects both its history and the political approaches of past governments, has undergone periodic changes with the combination of power and economy.

In the physical development of Konya's city center, the ruling power had the opportunity to intervene directly in the past, while the regime change after the Republic of Turkey and the related changes in the understanding of local governance brought legal limitations to the changes; however, the will of the power, albeit indirectly, has been reflected and continues to be reflected in the spatial arrangement.